Literatura catalana

Bartomeu Rosselló-Pòrcel (lectures anteriors)

Solucions · 9 exercicis

Proves d'accés a la universitat (PAU) de Catalunya. Ordenats del més recent al més antic. Retalls dels exàmens i pautes oficials (selecat.cat / universitats.gencat.cat).

1. PAU 2016 · Setembre · Sèrie 1 · Exercici 3 (Opció B)

3. Comenteu el poema «Només un arbre, a la vorera, porta…», pertanyent a la secció «Rosa secreta» del llibre *Imitació del foc*, de Bartomeu Rosselló-Pòrcel. Tingueu en compte, sobretot, aquests aspectes (no cal tractar-los separadament ni en el mateix ordre):

a) La mètrica i l'estructura del poema (podeu fer una paràfrasi de cada part).
b) El tema del poema i la mena de relació que el poeta estableix amb la natura, i especialment amb el mar.
c) El sentit simbòlic dels elements naturals (l'arbre, el mar i l'aigua, les planúries).

[5 punts: 3 punts pel contingut i 2 punts per la capacitat d'argumentació i d'anàlisi, l'ordenació de les idees i la coherència del discurs]

NOMÉS UN ARBRE, A LA VORERA, PORTA…

A Amàlia Tineo.

Només un arbre, a la vorera, porta
el tremolor del mar, i el frec de fulles
retorna el benefici de les ones.
Les roques mortes en arenes mortes
viuen només uns brins d'herba poruga.
Mar foll de gris i verd i força d'aire:
trenca cristalls sobre la costa blana!
Aprèn l'ombra llunyana, blava i blanca,
dels núvols plens de vent i pròdigs d'ales.
Només en mi pots créixer més i estendre
més pura sal, més amagada pedra,
i encara retrobar-te en camins foscos
per balenes remotes i algues velles.
Però jo m'he perdut en les planúries
que han oblidat la dansa, el crit de l'aigua

entre alzines i roures, entre llunes
sense rius, sense pous, sense ones altes.

La Magdalena, agost 1934

Pauta de correcció

Els tres punts assignats al comentari de contingut es poden atorgar si l'examinand tracta, per separat o conjuntament, els aspectes especificats en les preguntes, és a dir:

a) *Que el poema està format per una sèrie de disset versos decasíl·labs blancs de terminació femenina, sense organització estròfica. L'estructura està determinada per recurrències sintàctiques («Només un arbre… Només en mi…») i per l'adversativa («Però…») que crea el contrast entre el que el poeta desitja i el que en realitat s'esdevé en la conclusió del poema. Una primera part (vv. 1-5) descriu com en l'arbre hi perviu el mar, altrament estèril si només bat contra roques i arenes; després (vv. 6-9) el poeta prega el mar perquè visqui en el seu onatge i en la seva capacitat de fer-se missatger del cel; en una tercera part (vv. 10-13), el poeta afirma que el mar pren sentit en adquirir-ne consciència el poeta; finalment (vv. 14-17), el poeta hi contraposa la seva realitat, allunyat del mar i de l'aigua. (1 punt)*

b) *Que el tema del poema és la capacitat de la natura de viure en la consciència del poeta (o a l'inrevés: la realitat, el món, només viu si hi ha un jo que, en contemplar-los, els dota d'existència i sentit). És important el començament: l'arbre (antropomòrfic) s'identifica amb el poeta: així com les fulles de l'arbre vibren per l'acció del vent del mar (hi responen, «retornen el benefici de les ones»), el mar només pot fer-se conscient de la seva existència («créixer», retrobar-se) en la consciència del poeta. Quan aquesta s'activa, el mar retroba la seva essència mineral («pura sal», «amagada pedra») i aquàtica (designada per sinècdoque amb les balenes i les algues). El mar és portador de vida i comunica terra i cel (trenca contra la terra, és portador d'allò alat: núvols i vent). Ara bé, el poeta s'hi ha girat d'esquena i viu en un món estèril, sense vida. (1 punt)*

c) *Que els elements del paisatge han adquirit un valor simbòlic: l'arbre s'associa a l'home, i el mar és clarament un símbol de vida (contra l'esterilitat de roques i arenes «mortes»), com ho és el vent («força d'aire», «núvols plens de vent i pròdigs d'ales»; les ales fan pensar en ocells, però també en àngels, que són un símbol recurrent en la poesia de Rosselló), i s'hi associa l'energia, la força vital. En canvi, «les planúries / que han oblidat la dansa» suggereixen un paisatge erm; la dansa és simbòlicament el lligam entre l'home i les forces còsmiques (un element de vida; es pot recordar la secció «Fira encesa» d'*Imitació del foc*); també ho és «la crida de l'aigua» que el poeta ignora, perquè és enmig d'un bosc lluny del mar («entre alzines i roures») o en una nit («entre llunes») on no hi ha aigua: rius, pous, ones, que igualment representen la vida. (1 punt)*

Si l'examinand complementa la resposta de manera correcta i coherent amb algun altre aspecte pertinent no explicitat en l'enunciat se li pot valorar fins a 1 punt, amb el benentès que la puntuació global de la pregunta no pot sobrepassar els 3 punts assignats al contingut.

2. PAU 2016 · Juny · Sèrie 3 · Exercici 3 (Opció A)

3. Comenteu el poema «A Mallorca, durant la Guerra Civil», de Bartomeu Rosselló-Pòrcel, pertanyent a la secció «Rosa secreta» del llibre *Imitació del foc*. Tingueu en compte, sobretot, aquests aspectes (no cal tractar-los separadament ni en el mateix ordre):
   a) La mètrica i l'estructura del poema.
   b) El tema principal del poema en relació amb el context històric al·ludit en el títol (també convé tenir en compte la data de composició).
   c) El sentit dels dos versos finals i la relació amb el símbol del foc en l'obra de Rosselló-Pòrcel.

[5 punts: 3 punts pel contingut i 2 punts per la capacitat d'argumentació i d'anàlisi, l'ordenació de les idees i la coherència del discurs]

A MALLORCA, DURANT LA GUERRA CIVIL

Verdegen encara aquells camps
i duren aquelles arbredes
i damunt del mateix atzur
es retallen les meves muntanyes.
Allí les pedres invoquen sempre
la pluja difícil, la pluja blava
que ve de tu, cadena clara,
serra, plaer, claror meva!
Sóc avar de la llum que em resta dins els ulls
i que em fa tremolar quan et recordo!
Ara els jardins hi són com músiques
i em torben, em fatiguen com en un tedi lent.
El cor de la tardor ja s'hi marceix,
concertat amb fumeres delicades.
I les herbes es cremen a turons
de cacera, entre somnis de setembre
i boires entintades de capvespre.

Tota la meva vida es lliga a tu,
com en la nit les flames a la fosca.

Barcelona, setembre 1937

Pauta de correcció

Els tres punts assignats al comentari de contingut es poden atorgar si l'examinand tracta, per separat o conjuntament, els aspectes especificats en les preguntes, és a dir:

a) *Que el poema es pot dividir en tres parts. En la primera (vv. 1-10), el poeta descriu la permanència d'un paisatge («encara», «duren», «sempre», «mateix») caracteritzat en termes de llum i color («verdegen», «arbredes», «atzur», «clara», «claror») (vv. 1-8), i després (vv. 9-10) es fa explícit que aquesta descripció inicial és un record, i que el poeta vol conservar en la visió mental la llum descrita. En una segona part (vv. 11-17), el poeta imagina el paisatge no com el recorda, sinó com imagina que deu ser ara, a la tardor (està datat el setembre de 1937): els termes «tardor», «marceix», «setembre», «boires» ho fan clar; la tardor s'associa a la melangia: «fatiguen», «tedi lent», «capvespre». Finalment, els vv. 18-19 són la conclusió del poema. El poeta hi expressa la seva unió amb l'illa de Mallorca (d'aquí que pugui no solament recordar-la sinó imaginar-la en el present). (0,75 punts) Que el poema està escrit en versos blancs (sense rima) sense una regularitat estricta (hi ha des de versos octosíl·labs fins a alexandrins). (0,25 punts) (Es pot valorar especialment, afegint 0,25 punts dels 2 reservats per a la capacitat d'argumentació, que*

sàpiga mostrar la relació de la mètrica amb l'estructura: vv. 1-8 amb predomini de versos de 8 i 9 síl·labes, més dos versos de 6+6 (alexandrí) i 10 tancant la primera part; la segona part comença amb un octosíl·lab i un alexandrí, però tot seguit (evocació de la tardor) continua en decasíl·labs; el dístic de cloenda està format per dos decasíl·labs).

b) *Que el tema principal del poema és la permanència del record de l'illa. Lloc i data són importants: el poema és escrit a Barcelona, lluny de Mallorca, i la circumstància que fa forçada la distància és la guerra (Mallorca dominada pels franquistes, Rosselló a Barcelona i fidel a la República). No és, però, una elegia; el poeta no vol recuperar cap paradís perdut, sinó fer una poema sobre l'experiència d'un record tan intens d'un paisatge, que el poeta el pot imaginar tal com és ara, en el present. La raó és el lligam indissoluble, de mútua necessitat, entre el poeta i l'illa (i la poesia és l'expressió d'aquest lligam). Pot remarcar també que el paisatge és un tema recurrent en els poetes de l'Escola Mallorquina. (1 punt)*

c) *Que la conclusió del poema conté una afirmació rotunda del lligam indissoluble que uneix el poeta al seu lloc d'origen. El lligam s'expressa a través d'un símil d'una gran força simbòlica (convé notar que el símil no és del poeta amb el foc, sinó que el que es compara és la relació de mútua necessitat): el foc no pot prescindir de la foscor nocturna (és a dir, el seu contrari); el poeta viu lligat a allò que voluntàriament ha deixat i ara ha de contemplar de lluny forçat per les circumstàncies històriques. Per tant, aquí convé parlar de la complementarietat dels contraris i de la vida com a contrast i lluita (es pot recordar «En la meva mort»: «Estic cansat de tu, domini fosc / i tempestat de flama»). (1 punt)*

Si l'examinand complementa la resposta de manera correcta i coherent amb algun altre aspecte pertinent no explicitat en l'enunciat, se li pot valorar fins a 1 punt, amb el benentès que la puntuació global de la pregunta no pot sobrepassar els 3 punts assignats al contingut.

3. PAU 2016 · Juny · Sèrie 5 · Exercici 2 (Opció B)

2. El foc com a símbol en la poesia de Bartomeu Rosselló-Pòrcel. Tingueu en compte el títol del seu llibre pòstum, *Imitació del foc*, i de dues de les seves parts («Fira encesa», «Arbre de flames»).
[2 punts]

Pauta de correcció

L'examinand ha de començar explicant que la poesia de Bartomeu Rossselló-Pòrcel, que inscriu en els corrents postsimbolistes, recorre a imatges de valor simbòlic que es van carregant de sentit a mesura que podem relacionar uns poemes amb uns altres, i que l'element central d'aquest univers simbòlic és el foc (0,5 punts). El seu valor simbòlic es pot relacionar amb el pensament del filòsof presocràtic Heràclit, que concebia el món com a tensió i lluita. El foc simbolitza l'essència més pura de les coses a partir d'una llei constant de tensió, de lluita. El foc, doncs, és vida, regeneració, purificació, canvi i misteri (0,5 punts). També significa la poesia mateixa en la mesura que és un procés de recerca i realització d'allò que és essencial. El símbol del foc s'associa també a la llum, el vent i l'aigua, i s'oposa a la foscor, l'ombra o la cendra (0,5 punts). El títol Imitació del foc *es refereix a la poesia com a instrument de coneixement, que aspira a imitar, a capturar en paraules, l'essència de la vida (0,25 punts). «Fira encesa» recull els significats vitalistes*

del foc, associats a una poesia de celebració de la vida i la natura; l'«Arbre de flames» aglutina el símbol del foc amb el de l'arbre (l'home), i simbolitza el poeta (0,25 punts).

Si l'examinand complementa la resposta de manera correcta i coherent amb alguna qüestió no explicitada estrictament en l'enunciat, però que hi és tanmateix pertinent, se li pot assignar per aquest concepte fins a 1 punt, amb el benentès que la puntuació global de la pregunta no sobrepassarà els 2 punts assignats al contingut.

4. PAU 2015 · Setembre · Sèrie 5 · Exercici 2 (Opció B)

2. Enumereu i exemplifiqueu tres característiques importants d'*Imitació del foc*, de Bartomeu Rosselló-Pòrcel. Tingueu en compte les tres parts del llibre («Fira encesa», «Rosa secreta» i «Arbre de flames»).
[2 punts]

Pauta de correcció

Si ho enfoca des de les parts del llibre, l'examinand pot dir que «Fira encesa» reuneix sobretot recreacions de poesia popular i del barroc i poesies descriptives en l'òrbita de la poesia pura; que és una poesia més objectiva, de descripció d'una realitat externa mòbil, canviant; que s'hi recullen poemes en general breus i de vers curt; i que el llenguatge és descriptiu i imatjat, no simbòlic. De «Rosa secreta» es pot dir que recull poemes centrats en la contemplació o l'evocació de paisatges; que hi ha una presència important del jo del poeta que contempla, interioritza o recorda aquest paisatge; que són poemes amb un component autobiogràfic clar (el castell de Bellver, Mallorca, Palma). D'«Arbre de flames» pot dir que s'hi concentra una poesia que fa ús de símbols; que hi és fonamental el símbol del foc, que s'associa sovint a la creació i a la paraula poètica; que l'autor hi reflexiona sobre la poesia i sobre la mort. Si ho enfoca de manera general, hauria d'enumerar tres característiques d'entre les apuntades. Dels 2 punts assignats, s'atorgaran 0,5 punts per cada característica (1,5 punts), i fins a 0,5 punts si les exemplifica adequadament.

Si l'examinand complementa la seva resposta de manera correcta i coherent amb algun altre aspecte pertinent no explicitat en l'enunciat, se li pot assignar per aquest concepte fins a 1 punt, amb el benentès que la puntuació global de la pregunta no pot sobrepassar els 2 punts.

5. PAU 2015 · Juny · Sèrie 2 · Exercici 1 (Opció A)

OPCIÓ A

1. Expliqueu quatre característiques de la poesia de Bartomeu Rosselló-Pòrcel i poseu per a cadascuna un exemple provinent de la lectura dels seus poemes (us podeu referir a un poema concret, al títol d'un llibre o d'una part d'un llibre, o a una forma mètrica concreta).
[3 punts]

Pauta de correcció

L'examinand ha d'enumerar quatre característiques de l'obra de l'autor, com per exemple: (a) preocupació pel rigor formal, que es manifesta en l'ús de formes fixes i amb molta tradició, com ara el sonet o la dècima (es pot citar el Quadern de sonets*, i poemes concrets com ara «A una dama…», «Espatlla», «Quan ella dorm…»); (b) poesia intel·lectualista, sotmesa a un extrem rigor formal i concentrada en la reflexió sobre una imatge, un cos, un objecte, etc., amb expressió sovint metafòrica i el·líptica («Espatlla», «Brollador», «Leda», «Pluja brodada»); (c) imitació de la poesia popular (neopopularisme) i del barroc, sobretot en els poemes de la secció «Fira encesa» d'*Imitació del foc *(«Cançó després de la pluja», «Història del soldat», «Oració per quan les donzelles tenen mal de cap»; «A una dama…»); (d) llenguatge poètic basat en les metàfores, que sovint adquireixen valor simbòlic («En la meva mort», «Només un arbre…»); (e) ús de símbols recurrents (el foc, l'aigua, el vent, l'arbre, etc.), com en els títols* Imitació del foc *i les seves seccions «Fira encesa» i «Arbre de flames», o en poemes com «Només un arbre…», «A Mallorca…», «En la meva mort»; (f) la concepció del món com a lluita de contraris i de símbols contraposats (llum o foc oposat a la fosca, per exemple, per evocar l'oposició de vida i mort) («A Mallorca…», «En la meva mort»); (g) interès per la interacció del poeta amb el paisatge («Inici de campana», «Sóller», «Només un arbre…», «A Mallorca…»); (h) recursos literaris propis de les avantguardes, com ara l'omissió d'elements gramaticals (articles, verbs) o de nexes entre imatges; de manera particular, es poden referir al surrealisme, reflectit en la lliure associació d'imatges i la superposició de plans temporals d'un poema com «Auca». (0,5 punts per cada concepte ben explicat i 0,25 per l'exemplificació adequada de cadascun)*

Si l'examinand complementa la seva resposta de manera correcta i coherent amb algun altre aspecte pertinent no explicitat en l'enunciat, se li pot assignar per aquest concepte fins a 1 punt, amb el benentès que la puntuació global de la pregunta no pot sobrepassar els 3 punts.

6. PAU 2015 · Juny · Sèrie 4 · Exercici 2 (Opció A)

2. Alguns poemes de la secció «Fira encesa», del llibre Imitació del foc, de Bartomeu Rosselló-Pòrcel, imiten la poesia popular i tradicional. Enumereu dues característiques principals d'aquestes poesies (mètrica, temes, recursos verbals, etc.) i exemplifiqueu-les amb poemes de l'antologia.
[2 punts]

Pauta de correcció

Pel que fa a les formes, l'examinand pot esmentar l'ús de formes mètriques populars, com ara l'ús del vers curt (general), la presència de refranys («En nom de santa Maria…»), de vegades sense sentit («Ai-do, ai-do, / trompeta de Borbó»), o la forma de cançó («Cançó després de la pluja»). Pel que fa a la dicció i els temes, pot esmentar el tema del soldat seductor («Història del soldat»), fórmules populars de cançó i rondalla («Això era i no era…»), onomatopeies («Tàtara, tarara ri»), diminutius («martellet, / fusteret»), les repeticions («matinet matí», «el fum fum fum», «la vola volada», «la mira mirada», «riuen i riuen», «una mica mica», «llisca que llisca») i la referència a motius de cançons infantils (especialment a «Cançó després de la pluja»). Pot il·lustrar les dues característiques amb «Cançó després de la pluja», «Història del soldat», «Oració per quan les donzelles tenen mal de cap» o «Sóller». (0,75 punts per cada característica, i 0,25 per cada poema aportat; si només aporta un poema dels citats, però hi mostra les dues característiques exigides, se li atorgaran igualment 0,5 punts per exemplificació.)

Si l'examinand complementa la seva resposta de manera correcta i coherent amb algun altre aspecte pertinent no explicitat en l'enunciat, se li pot assignar per aquest

concepte fins a 1 punt, amb el benentès que la puntuació global de la pregunta no pot sobrepassar els 2 punts.

7. PAU 2014 · Setembre · Sèrie 5 · Exercici 3 (Opció A)

3. [Antologia poètica de Bartomeu Rosselló-Pòrcel]

Els tres punts assignats al comentari de contingut es poden atorgar si l'alumne/a tracta, per separat o conjuntament, els aspectes especificats en les preguntes (a raó d'1 punt per cadascun), és a dir:

*a) Si comenta que el poema, que és el darrer d'*Imitació del foc*, tracta de com la mort és l'esdeveniment que dóna valor a la vida (1 punt).*

b) Si identifica els principals elements simbòlics del poema (foscor, flama, l'alba, les estrelles) i n'explica el sentit d'una manera raonada i coherent (1 punt).

c) Si analitza els principals aspectes formals (com la rima) i esmenta algunes de les figures retòriques més destacades, com ara les metàfores associades a la mort o el jocs d'oposicions (fosc/flama, v. 1-2; vespre/alba, v. 8) (1 punt).

Si l'alumne/a complementa la resposta de manera correcta i coherent amb alguna qüestió no explicitada estrictament en l'enunciat, però que hi és, tanmateix, pertinent, se li pot valorar fins a 1 punt, amb el benentès que la puntuació global de la pregunta no sobrepassarà els 3 punts assignats al contingut de la resposta.

8. PAU 2014 · Juny · Sèrie 3 · Exercici 1 (Opció B)

OPCIÓ B

1. [Antologia poètica de Bartomeu Rosselló-Pòrcel]

L'alumne/a ha de comentat a grans trets les principals característiques d'ambdós llibres fent al·lusió, en cada casa, a un exemple concret extret de l'antologia de referència. En aquest sentit, de Nou poemes pot comentar que: a) és l'obra d'aprenentatge de l'autor; b) que s'hi veu l'esforç per adquirir un domini del llenguatge poètic i d'aprofundir en la recerca de formes estilístiques d'origen divers; c) que una part important del poemes se centren a reflexionar sobre l'ofici poètic, com és propi dels corrents derivats de la tradició simbolista; d) que s'hi troben influències clares de la poesia intel·lectualista dels anys vint i trenta (C. Riba, Guillén) i de l'Escola Mallorquina, sobretot en el tractament dels motius paisatgístics, etc. (1,25 punts). De Quadern de sonets pot comentar que: a) aplega onze composicions de 14 versos cadascuna, però d'estructura i rima generalment singulars en relació amb els sonets que marca la prescriptiva tradicional; b) s'hi observa l'intent de renovar el llenguatge poètic sense perdre el domini de les formes tradicionals; c) hi mescla motius, formes i temes de procedència diversa, com el barroc, l'Escola Mallorquina o els corrents hereus dels simbolisme i de les avantguardes; d) que la majoria dels sonets se centren a captar la imatge d'un objecte (natural o artificial) i de fixar-la i transcendir-la poèticament per mitjà de la subjectivitat del jo líric, etc. (1,25 punts). En cada cas, caldrà que l'alumne/a il·lustri algun dels seus comentari amb algun exemple (0,5 punt).

Si l'alumne/a complementa la seva resposta de manera correcta i coherent amb alguna qüestió no explicitada estrictament en l'enunciat, però que hi és, tanmateix, pertinent, se li pot valorar fins a 1 punt, amb el benentès que la puntuació global de la pregunta no sobrepassarà els 3 punts.

9. PAU 2014 · Juny · Sèrie 4 · Exercici 2 (Opció B)

2. [Antologia poètica de Bartomeu Rosselló-Pòrcel]

L'alumne ha de remarcar alguns del principals significats de la imatge del foc, que sobretot en el darrer llibre, Imitació del foc, pren dimensió de símbol, com ara purificació, llum, vida, regeneració, canvi perpetu (un concepte heraclitià), immaterialitat, misteri. Es valorarà especialment si l'alumne/a el relaciona amb la capacitat creadora de la paraula poètica. També pot relacionar-lo amb imatges antagòniques, com ara foscor, ombra o cendra, amb les quals forma sovint una unió de contraris. (1,25 punts). Cada exemple que comenti de manera raonada i coherent serà valorat amb 0,25 punts (fins a un màxim de 0,75 punts).

Si l'alumne/a complementa la resposta de manera correcta i coherent amb alguna qüestió no explicitada estrictament en l'enunciat, però que hi és, tanmateix, pertinent, se li pot valorar fins a 1 punt, amb el benentès que la puntuació global de la pregunta no sobrepassarà els 2 punts.